

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivien 2006/43/EY, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 ja (EU) 2024/1760 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse tietyistä yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevista vaatimuksista (COM(2025) 81 final) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta (COM(2025) 87 final)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivien 2006/43/EY, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 ja (EU) 2024/1760 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse tietyistä yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevista vaatimuksista (COM(2025) 81 final) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta (COM(2025) 87 final) (U 13/2025 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Laura Pätsi, työ- ja elinkeinoministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Finnwatch ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- STTK ry
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunnan lausunto TyVL 5/2025 vp

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus ja valtioneuvoston kanta

Yritysten hallinnollisen taakan keventämiseksi komissio julkisti 26.2.2025 kolme ehdotusta (Omnibus I -ehdotukset):

- ehdotuksensa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivien 2006/43/EY, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 ja (EU) 2024/1760 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse tietyistä yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevista vaatimuksista (COM(2025) 81 final). Ehdotukseen sisältyy erillinen näihin säädöksiin liittyvä soveltamisen lykkäämistä koskeva niin sanottu stop-the-clock-direktiiviehdotus (COM(2025) 80 final);
- ehdotuksensa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta (COM(2025) 87 final).

Ehdotusten pääasiallinen sisältö ja valtioneuvoston kanta ilmenevät valtioneuvoston kirjelmästä U 13/2025 vp.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Komissio on antanut yrityksiä koskevan sääntelyn yksinkertaistamiseen tähtäävän Omnibus I -ehdotuksen 26.2.2025. Kyseinen Omnibus I sisältää kolme erillistä lainsäädäntöehdotusta: 1) stop-the-clock-ehdotus eli kestävyysraportointidirektiivin ja yritysvastuudirektiivin täytäntöönpanolykkäykset; 2) kestävyysraportointidirektiivin ja yritysvastuudirektiivin sisältömuutokset sekä 3) hiilirajamekanismiasetuksen sisältömuutokset.

Ehdotuksen taustalla on komission tiedonanto ”EU:n pitkän aikavälin kilpailukyky vuoden 2030 jälkeen” (COM(2023) 168 final), jossa komissio on korostanut sellaisen sääntelyjärjestelmän tärkeyttä, jolla varmistetaan tavoitteiden saavuttaminen mahdollisimman vähin kustannuksin. Sen vuoksi komissio on sitoutunut järjeistämään ja yksinkertaistamaan EU-lainsäädännön sisältämiä raportointivaatimuksia. Asian taustalla on myös Mario Draghin kilpailukykyraportti (9.9.2024), jossa kiinnitettiin huomiota siihen, että nykyiset säännökset ovat omiaan rasittamaan suhteettomasti etenkin pk-yrityksiä.

EU-valtiopäämiesten Budapestin julistuksessa (11/2024) pyydettiin komissiota tuomaan esityksiä sääntelyn keventämisestä. Tähän vastauksena komissio tähtää vuoden 2025 työohjelmassaan siihen, että ennen sen toimikauden loppua vuonna 2029 hallinnollista rasiitetta saadaan vähennettyä yleisesti 25 prosenttia ja pienten ja keskisuurten yritysten osalta 35 prosenttia. Nyt käsiteltävä ehdotus on ensimmäinen osa sääntelyn keventämiseen tähtäävien lainsäädäntöehdotusten sarjaa.

U-kirjelmästä ilmenevän valtioneuvoston kannan mukaan valtioneuvosto kannattaa Omnibus I -ehdotukseen sisältyviä kestävyysraportointidirektiivin, yritysvastuudirektiivin ja hiilirajamekanismiasetuksen muutoksia. Valtioneuvosto tukee komission tavoitteita sääntelyn yksinkertais-

Valiokunnan lausunto TyVL 5/2025 vp

tamiseksi ja hallinnollisen taakan vähentämiseksi. Lisäksi valtioneuvosto pitää tärkeänä, että neuvotteluprosessi etenee siten, että muutosehdotukset turvaavat jatkossakin sääntelyn ennakoitavuuden, oikeusvarmuuden ja yritysten tasavertaiset kilpailuedellytykset, estävät sääntelyn hajaantumista ja varmistavat eri vastuullisuussääntelyinstrumenttien keskinäisen koherenttiuden sekä kestäväan liiketoimintaan siirtymisen ohjaavuuden.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen kuitenkin jäljempänä esitettäviä huomioita.

Kestävyysraportointidirektiivi

Komissio ehdottaa kestävyysraportointivelvollisten yritysten joukon supistamista. Komission ehdotuksen mukaan raportointivelvollisuus koskisi jatkossa vain sellaisia yrityksiä ja konserneja, joiden palveluksessa on kumpanakin kahtena viimeksi päättyneenä tilikautena yli 1 000 työntekijää ja joiden liikevaihto on suurempi kuin 50 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma suurempi kuin 25 miljoonaa euroa. Liikevaihto- ja tasekriteerit ovat samat kuin mitä voimassa olevassa tilinpäätösdirektiivissä säädetään suuryrityksen määrittelemiseksi, mutta työntekijäkriteeri on nelinkertainen nykyiseen verrattuna. Merkitystä vaille jää ehdotuksen myötä myös se, onko yritys pörssilistattu vai ei, joten pörssilistatut pk-yritykset eivät enää olisi kestävyysraportointivelvollisia.

Komission esittämän arvion mukaan raportointivelvollisten joukko supistuisi viidesosaan siitä, mitä se on nykyäänösten mukaan. Myös Suomessa ehdotus vaikuttaisi merkittävästi. Nykyisen suuryrityskriteeristön (henkilöstörajana 250 työntekijää) mukaisia yrityksiä on Suomessa kaikkiaan noin 1 300 ja ehdotuksen mukaisia 1 000 työntekijän yrityksiä noin 130.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa vaikutusta soveltamisalaan kuuluvien yritysten lukumäärään on pidetty erittäin suurena ja muutoksen on katsottu voivan heikentää yritysten pyrkimyksiä rakentaa vastuullisempia liiketoimintamalleja, mikä vuorostaan voi vaikuttaa negatiivisesti työntekijöiden asemaan, ympäristövastuuseen ja sosiaalisten oikeuksien parantamiseen globaalisti. Asiantuntijakuulemisissa on myös tuotu esiin, että yritysten kestävyystiedoilla on yhteys EU:n vihreän kehityksen ohjelmaan ja EU:n kestäväan rahoituksen strategian tavoitteeseen pääomavirtojen kohdentumisesta enenevässä määrin kestäviin kohteisiin. Toisaalta asiantuntijakuulemisissa on myös tuotu esiin raportointivelvollisten yritysten määrän supistamisen keventävän yritysten sääntelytaakkaa ja korostettu etenkin pk-yritysten hallinnollisen taakan vähenemistä osana yritysten arvoketjuja.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että erityisesti kestävyysraportointidirektiiviä koskevat muutokset ja sen soveltamisrajaus ovat hyvin merkittäviä sääntelytaakan keventämisen kannalta. Kuitenkin muutoksia tehtäessä on tärkeää pyrkiä edellä kuvattujen negatiivisten vaikutusten minimointiin. Valiokunta kiinnittää valtioneuvoston tavoin huomiota siihen, että kestävyysraportointia koskevassa muutosehdotuksessa ei ole huomioitu finanssialan osalta ehdotettujen muutosten yhteyttä rahoitusmarkkinalainsäädännön velvoitteisiin ja siten finanssialan tietotarpeisiin kattavasti. Ehdotetuilla muutoksilla ei saa merkittävästi vaikeuttaa finanssialan mahdollisuutta täyttää sujuvasti sitä sitovia EU-lainsäädännöstä tulevia velvoitteita.

Valiokunnan lausunto TyVL 5/2025 vp

Yritysvastuudirektiivi

Komission ehdotuksella muutetaan yritysten kestäväää toimintaa koskevasta huolellisuusvelvoitteesta annettua yritysvastuudirektiiviä. Ehdotuksen mukaan haitallisten vaikutusten tunnistamiseen liittyvä perusteellinen arviointi on tehtävä yrityksen omista toiminnoista, tytäryritysten toiminnoista ja, jos ne liittyvät yrityksen toimintaketjuihin, niiden välittömien liikekumppaneiden toiminnoista alueilla, joilla haittavaikutusten on todettu todennäköisimmin ilmenevän ja olevan vakavimmat.

Keskeisenä erona voimassa olevaan direktiiviin ehdotus rajaa haitallisia vaikutuksia koskevan perusteellisen arvion lähtökohtaisesti vain yrityksen suoriin liikekumppaneihin. Perusteellinen arviointi on kuitenkin ehdotuksen mukaan tehtävä, jos yrityksellä on uskottavia tietoja, jotka viittaavat siihen, että epäsuoran liikekumppanin toiminnassa on ilmennyt tai voi ilmetä haitallisia vaikutuksia. Yrityksen on suoritettava tällainen arviointi, jos liikesuhteen välillinen luonne liikekumppaniin johtuu keinotekoisesta järjestelystä, joka ei vastaa taloudellista todellisuutta ja viittaa säännösten kiertämiseen. Riippumatta siitä, onko epäsuorista liikekumppaneista saatavilla uskottavia tietoja, yrityksen on pyydettävä suoralta liikekumppanilta sitoumukset siitä, että kyseinen liikekumppani varmistaa yrityksen käytännesääntöjen noudattamisen vahvistamalla vastaavat sitoumukset liikekumppaneiltaan.

Ehdotuksen mukaan kartoitettaessa arvoketjua haitallisten vaikutusten tunnistamiseksi direktiivin soveltamisalaan kuuluvien suurten yritysten on rajoitettava liikekumppaneiltaan, jotka ovat pk-yrityksiä ja keskisuuria yrityksiä (alle 500 työntekijää), pyytämänsä tiedot kestävyysraportointidirektiivin 29 a artiklassa tarkoitetuissa vapaaehtoisissa kestävyysraportointistandardeissa (VSME-standardi) määritettyihin tietoihin. Poikkeuksina ovat tilanteet, joissa on viitteitä todennäköisistä haitallisista vaikutuksista tai joissa standardi ei kata relevantteja haitallisia vaikutuksia tai joissa lisätietoja ei voida kohtuudella saada muulla tavoin.

Ehdotuksessa toimenpiteiden seurantaan koskevaa velvoitetta muutetaan niin, että arvioinnit on tehtävä ilman aiheutonta viivytystä merkittävän muutoksen tapahduttua mutta vähintään joka viides vuosi ja aina, kun on perusteltua syytä uskoa, että toimenpiteet eivät enää ole riittäviä tai tehokkaita tai että kyseisten haittavaikutusten ilmenemisestä voi aiheutua uusia riskejä. Voimassa olevan direktiivin mukaan arvioinnit on tehtävä vuosittain. Ehdotuksessa direktiivistä poistetaan lisäksi EU:n laajuinen nimenomainen vahingonkorvausvastuun sääntely. Sen sijaan sovelletaan kansainvälisen yksityisoikeuden säännöksiä. Siviilioikeudellista vastuuta koskevasta artiklasta poistetaan ehdotuksen mukaan säännös järjestön tai ammattiliiton valtuuttamisesta vahingonkorvauskanteen nostamiseen ja säännös, jonka mukaan vahingonkorvauskanteeseen ja siviiliprosessiin sovellettavan kolmannen valtion lain sijaan on sovellettava pakottavasti jäsenvaltion kansallisia, direktiivin kyseisen artiklan täytäntöönpanoa koskevia säännöksiä.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa yritysvastuudirektiiviin ehdotetut muutokset ovat saaneet osakseen kritiikkiä ja niiden on katsottu johtavan siihen, että pitkäaikainen työ yritysvastuun kehittämiseksi on ottamassa askeleita taaksepäin. Ehdotuksen on katsottu heikentävän mahdollisuuksia ympäristöön ja ihmisoikeuksiin kohdistuvien haitallisten vaikutusten tunnistamiseen, ehkäisemiseen ja lopettamiseen. Ehdotuksen on myös nähty heikentävän ammattiliittojen tai järjestöjen mahdollisuutta edistää ja puolustaa uhrien oikeuksia ja työoloja, millä voi olla negatiivisia vaikutuksia työelämä- ja ihmisoikeuksien edistämiseen.

Valiokunnan lausunto TyVL 5/2025 vp

Edelleen yritysvastuudirektiiviin ehdotettuja muutoksia on valiokunnan asiantuntijakuulemisessa kritisoitu siitä, että muuttuva sääntely-ympäristö aiheuttaa yrityksille epävarmuutta ja heikentää luottamusta toimintaympäristöön sekä heikentää kokonaisuudessaan EU-sääntelyn legitimitettä. Lisäksi Suomessa useat yritykset ovat olleet yritysvastuuasioissa edelläkävijöitä ja sääntelyyn valmistautuessa on tehty taloudellisia panostuksia. Yritykset ovat katsoneet yritysvastuun kehittämisen tärkeäksi, koska sen on nähty tuovan kilpailuetua. Ehdotettuja muutoksia on kritisoitu myös siitä, että yritysten mahdollisuuksia saada tietoa tuotantoketjuista rajoitetaan ja niitä ohjataan jatkossa huolehtimaan ympäristö- ja ihmisoikeuksista pääsääntöisesti tuotantoketjun ensimmäisellä portaalla, jolloin resurssit saattavat ohjautua sinne, missä riskejä rikkomuksiin ei välttämättä juuri ole.

Toisaalta valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on myös pidetty yritysvastuudirektiiviä koskevia muutoksia perusteltuina ja tarkoituksenmukaisina. Asiantuntijakuulemisissa on katsottu, että yritysvastuudirektiivin yksinkertaistaminen vähentää erityisesti pk-yrityksiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa. Asiantuntijakuulemisissa on niin ikään yhdytty valtioneuvoston näkemykseen siitä, että yritysvastuusääntelyn tavoitteet voidaan saavuttaa tehokkaimmin velvoitteilla, jotka ovat yritykselle selkeitä ja realistisia toteuttaa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää lähtökohtaisesti perusteltuna tavoitetta hallinnollisen taakan vähentämisestä yritysvastuudirektiivin yksinkertaistamisen myötä. Valiokunta kuitenkin korostaa, että muutokset direktiivin sisältöön on pyrittävä tekemään niin, että sen päätarkoitus, yritysvastuutavoitteiden toteutuminen, ja vaikuttavuus säilyvät. Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää tärkeänä, että uusi neuvoteltava sääntely muodostaa yhdessä jo hyväksytyjen huolellisuusvelvoitteita koskevien säännösten kanssa mahdollisimman johdonmukaisen kokonaisuuden, ja toteaa yhdenmukaisen unionin tasoisen vastuullisuussääntelyn edistävän yritysten tasavertaista kilpailua ja Suomen kaltaisen pienen maan yritysten asemaa. Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää tärkeänä ilmastonmuutoksen torjunnan toimien määrätietoista toteutusta yrityksissä ja korostaa niiden merkitystä kilpailukyvyllä.

Valiokunta toteaa, että toimenpiteiden arviointifrekvenssin pidentäminen yhdestä viiteen vuoteen pienentää yrityksen taakkaa tilanteissa, joissa muutoksia ei ole tapahtunut. Muutos ei kuitenkaan poista sitä, että arviointi on tehtävä uudestaan aina merkittävän muutoksen jälkeen ja aina jos on aiheellista uskoa, että käytetyt keinot eivät ole riittäviä tai ilmaantuu uusia riskejä. Valtioneuvoston tavoin valiokunta pitää tärkeänä, että yritysvastuudirektiivi rakentuu edelleen OECD:n toimintaohjeissa monikansallisille yrityksille omaksutun kuusiportaisen huolellisuusprosessin varaan. Tämä elementti on olennaista säilyttää sääntelyssä jatkossakin, sillä näin sääntely voidaan rakentaa yleisesti yrityksissä tunnettujen kansainvälisesti käytössä olevien vastuullisen liiketoiminnan periaatteiden varaan.

Hiilirajamekanismiasetus

Hiilirajamekanismista säädetään EU:n hiilirajamekanismiasetuksessa (EU 2023/956). Mekanismin on uudenlainen EU-ilmastopolitiikan instrumentti, jolla on erityisesti yritysten kilpailukykyyn ja teollisuuspolitiikkaan liittyviä vaikutuksia. Mekanismilla pyritään siihen, että EU-tuontituotteiden hinnat heijastaisivat nykyistä paremmin niiden päästösäilytystä, ja kannustetaan ulkomaisia valmistajia ja EU-alueen tuojia vähentämään päästöjään. Hiilirajamekanismilla tietyille EU:n ulkopuolelta tuleville tuotteille asetetaan samansuuruinen maksu kuin EU:ssa valmistettuihin vastaaviin tuotteisiin kohdistuu EU:n päästökaupan toimeenpanon seurauksena. Mekanismin keskeisenä tehtävänä on ehkäistä hiilivuotoa ja siten päästöjen siirtymistä EU:n ulkopuolelle.

Valiokunnan lausunto TyVL 5/2025 vp

Ehdotuksen myötä on tarkoitus ottaa käyttöön uusi kumulatiivinen tuonnin massaan perustuva kynnysarvo, joka on 50 tonnia maahantuojaa kohti vuodessa. Uusi kynnysarvo korvaa nykyisen lähetyseräkohtaisen 150 euron suuruisen kynnysarvon raudan ja teräksen, alumiinin, sementin sekä lannoitteiden osalta. Uuden kynnysarvon käyttöönoton myötä pieniä lähetyseriä tuovat maahantuojat, eli pääasiassa pienet ja keskisuuret yritykset ja yksityishenkilöt, vapautuvat asetuksen velvoitteista. Komissio tarkastelee vuosittain, kuinka suuren osan asetuksen tuonnin päästöistä kynnysarvo kattaa, ja se voi delegoidulla asetuksella tarvittaessa muuttaa kynnysarvoa.

Valiokunta pitää valtioneuvoston tavoin perusteltuna hiilirajamekanismin kynnysarvon muuttamista siten, että mekanismi kohdistuu jatkossa niihin maahantuojiin, joiden tuonnin päästösältö on merkityksellinen hiilirajamekanismin tavoitteiden ja tehokkaan toimeenpanon toteutumisen kannalta. Ehdotettu tuonnin kynnysarvon muutos vähentää merkittävästi pieniin ja keskisuuriin maahantuojiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa vähentämättä juurikaan mekanismin päästökattavuutta tai kerryttämiä tuloja. Asetuksen uusi tuonnin kynnysarvo poistaa Suomessa Tullin arvon mukaan velvoitteet 92 prosentilta nykyisistä velvollisista kuitenkin niin, että 99 prosenttia asetuksen mukaisen tuonnin päästösäällöstä pysyy mekanismin piirissä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä esitetyin huomioin.

Helsingissä 9.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok
varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Minja Koskela vas
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Anders Norrback r
jäsen Martin Paasi kok
jäsen Karoliina Partanen kok
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Tere Sammallahti kok
jäsen Timo Suhonen sd
varajäsen Sara Seppänen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

Valiokunnan lausunto TyVL 5/2025 vp Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Yleistä

Säädösten hallinnollinen yksinkertaistaminen, esimerkiksi päällekkäisten raporttien karsiminen, digitaalisiin käytäntöihin siirtyminen ja yhden luukun asiointi- ja raportointikanavien luominen ovat kannatettavia pyrkimyksiä.

Tavoite ei nyt toteudu — kiireellä valmisteltu

Omnibus I -ehdotukset ovat liiallisella kiireellä valmisteltuja. Valmistelun yhteydessä olisi pitänyt kuulla laajasti sidosryhmiä ja tehdä kattavat vaikutusarviot. Paketista pitäisi käydä selkeästi ilmi asiakohtaiset perusteet etenkin, jos jonkin säädöksen sisältöä puretaan.

Kestävyysraportoinnissa ja yritysvastuudirektiivissä kevenee säädöksiä sisältö. Puuttuminen itse säädöksen sisältöön on tehtävä niin, että sen päätarkoitus, yritysvastuutavoitteiden toteutuminen, ja vaikuttavuus säilyvät. Sääntelyn vaikuttavuus suhteessa tavoitteisiin on syytä arvioida huolellisesti.

Omnibus I -ehdotuksissa vaarana on, että vastuulliset toimijat joutuvat kärsimään ja vastuuttomat hyötyvät. Omnibus I:ssä ehdotettuja säädösten purkukohteita on tarkasteltava markkinoiden rehdin ja vääristymättömän kilpailun näkökulmasta. On syytä arvioida, mikä lopulta on sen todellinen vaikutus pk-yrityksiin.

Me allekirjoittaneet korostamme, että päätöksenteossa pitäisi noudattaa EU:n tavanomaista lain-säädäntömenettelyä.

Yritysvastuudirektiivin vaikutusta ei saa vesittää

Globaalien ihmisoikeus- ja ympäristöongelmien ratkaiseminen vaatii johdonmukaista ja ennakoivaa säätelyä. Se on tärkeää yritysten liiketoimintaympäristön kehityksen ja investointien näkökulmasta. Ehdotetut muutokset ovat vahingollisia vastuullisille suomalaisille yrityksille.

Komission esityksestä yritysvastuudirektiivistä selviää, ettei se perustu enää YK:n ja OECD:n kansainvälisiin yritysvastuun periaatteisiin, jotka asettavat yrityksille velvoitteen huolehtia toiminnassaan ihmisoikeuksista ja ympäristön suojelemisesta.

Sidosryhmien kuulemisesta, uhrien oikeussuojakeinoista ja vahingonkorvausvastuusta on pidettävä kiinni. Ehdotetut muutokset heikentävät yritysvastuudirektiivin alkuperäisten tavoitteiden toteutumista ja siten sääntelyn vaikuttavuutta. Vastuullisesti toimivien suomalaisten yritysten mahdollisuus saada kilpailuetu kaventuu. Vaikutusten tunnistamisvelvoitteen rajaaminen voi heikentää myös toimintaketjun alkupäähän kuuluvien vastuullisesti toimivien yritysten asemaa.

Valiokunnan lausunto TyVL 5/2025 vp Eriävä mielipide

Komission yritys vastuuta koskevassa esityksessä on myös muita itse direktiivin tavoitetta heikentäviä kokonaisuuksia, kuten maksimiharmonisoinnin laajentaminen koskemaan muun muassa haitallisia vaikutuksia ehkäiseviä ja lopettavia toimenpiteitä. Näitä ovat esitykset poistaa yrityksiltä velvoite lopettaa liikesuhde haitallisten vaikutusten viimeisenä toimenä ja vaatimus sakkosten sitomisesta liikevaihtoon.

Uhrien asema heikkenisi

Komissio esittää, että yritys vastuudirektiivistä poistettaisiin siviilioikeudelliset vahingonkorvauskanteet. Tämä heikentää uhrien asemaa. Kanteet olisivat jatkossa mahdollisia vain, jos niistä on säädetty kansallisesti. Jäsenmaat eivät olisi enää velvoitettuja varmistamaan, että haitallisen yritystoiminnan uhrit voivat hakea oikeutta jäsenmaiden omista tuomioistuimissa niissä tilanteissa, joissa vahinko on aiheutunut yritys direktiivin mukaisen huolellisuusvelvoitteen laiminlyönnin vuoksi.

Ehdotetulla EU:n laajuisen siviilioikeudellista vastuuta koskevan järjestelmän poistamisella heikennettäisiin ammattiliittojen tai järjestöjen mahdollisuutta edistää ja puolustaa uhrien oikeuksia ja työoloja.

Uhrin asemaa heikentävät myös komission sidosryhmiä koskevat esitykset. Sidoryhmien määrittelyn supistamisen lisäksi niitä ei olisi jatkossa tarve kuulla silloin, kun yritys päättää liikesuhteen väliaikaisesta keskeyttämisestä.

Kuulemisissa on esitetty, että ILO:n mukaan 160 miljoonaa lasta on vuonna 2020 joutunut tekemään työtä. Tämä on ensimmäinen kerta 20 vuoteen, kun lapsityö on kasvussa. Vastaavasti orjuutta vastaavissa olosuhteissa joutui vuonna 2022 tekemään työtä 50 miljoonaa ihmistä, joista 28 miljoonaa pakkotyössä. Tämäkin luku on kasvussa.

Huolellisuusvelvoitteen rajausta kohdistuu ketjun väärään päähän

Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin huoli, että erityisen ongelmallista komission esityksessä on huolellisuusvelvoitteen rajaaminen yritysten omaan ja tytäryhtiöiden toimintaan sekä suoriin liikekumppaneihin. Näin esitys ohjaa yritysten vastuullisuustyötä sinne, missä ihmisoikeus- ja ympäristöriskit ovat vähäisiä. Tämä ei auta puuttumaan ongelmiin, joiden takia yritys vastuudirektiivi laadittiin.

Suurimmat haasteet ovat usein ketjun loppupäässä, kuten esimerkiksi tuoremehujen ananasviljelmillä Thaimaassa, kaakaoviljelmillä Ghanassa tai Norsunluurannikon ja Kongon koboltti- ja kuparikaivoksilla, joissa kaikissa muun muassa käytetään lapsityövoimaa. Muutokset vahvistaisivat vastuuttomasti toimivien yritysten etua markkinoilla.

Me allekirjoittaneet korostamme, että haitallisten vaikutusten arviointi sekä ihmisoikeusrikkomuksiin ja lapsityövoiman käyttöön puuttuminen koko toimitusketjussa on varmistettava. Yrityksen mahdollisuus saada tietoa ihmisoikeuksista ja työoloista koko toimitusketjussa (esim. kehitysväyistä maista, joista raaka-aineet tulevat) on säilytettävä.

Valiokunnan lausunto TyVL 5/2025 vp
Eriävä mielipide

Luo sumua — ei hälvennä sitä

Ostajayritysten tiedonsaantia koskeva komission rajausehdotus on ongelmallinen. Suuret yritykset eivät jatkossa enää voisi pyytää alle 500 henkilöä työllistäviltä liikeyrityksiltään haluamiaan yritys vastuutietoja. Tämä heikentää huomattavasti yritysvastuuseen sitoutuneiden yritysten mahdollisuuksia toimia vastuullisesti.

Omnibus I -ehdotukset luovat yrityksille nyt selkeyden sijaan epävarmuutta siitä, miten jo säädettyyn ja sovellettavaksi tulevaan lainsäädäntöön tulisi tällä välillä suhtautua. Se vaikuttaa investointeihin ja prosessien kehittämiseen, kun sääntelyn suunta on sumuinen. Tätä epävarmuutta on tärkeä hälventää.

Me allekirjoittaneet korostamme, että yritys vastuudirektiivi rakentuu edelleen YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden ja OECD:n monikansallisille yrityksille tehtyjen vastuullisen liiketoiminnan toimintaohjeiden varaan. Ehdotetut muutokset vievät huolellisuusvelvoitteen lakitasoista sääntelyä kauemmaksi kansainvälisistä, vapaaehtoisista ja vakiintuneista huolellisuusvelvoitetta koskevista periaatteista.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa edellä esitetyn huomioon eikä yhdy valtioneuvoston kantaan eikä hyväksy komission esityksiä kestävyysraportointia ja yritysten asianmukaista huolellisuutta koskevien vaatimusten heikentämisestä.

Helsingissä 9.5.2025

Lauri Lyly sd
Piritta Rantanen sd
Niina Malm sd
Timo Suhonen sd
Minja Koskela vas
Fatim Diarra vihr